

Σεμινάριο με θέμα: Ειδική Μαθησιακή Δυσκολία-Δυσλεξία Εισαγωγή

Οι Μαθησιακές Δυσκολίες είναι ένα πολύπλοκο θέμα, το οποίο χρειάζεται να προσεγγίζεται με διεπιστημονικό τρόπο. Πολλές φορές, όμως, η διαφορετική προσέγγιση του εκάστοτε επιστήμονα, που θα ερευνήσει το θέμα βασιζόμενος στις αρχές της επιστήμης του, προκαλεί αντικρουόμενες σκέψεις, αλλά και σύγχυση τόσο στην κατανόηση των μαθησιακών δυσκολιών γενικά όσο και στην αντιμετώπισή τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες να μην έχουν μία έγκυρη και ασφαλή διάγνωση, η οποία θα ήταν βοηθητική και υποστηρικτική για την εφαρμογή ενός αποτελεσματικού προγράμματος.

Αρχικά, οι Μαθησιακές Δυσκολίες διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στις Γενικές Μαθησιακές και στις Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες. **Οι έννοιες των ειδικών μαθησιακών και της Δυσλεξίας κυριαρχούν στο πεδίο της σχολικής και εκπαιδευτικής ψυχολογίας.** Η δυσλεξία θεωρείται η πλέον πιο διαδεδομένη κατηγορία των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών και εκφράζεται με μία ασυνήθιστα επίμονη δυσκολία στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων της ανάγνωσης και της ορθογραφίας. **Αντιμετωπίζεται με μεγάλη επιτυχία με εκπαιδευτικές μεθόδους, που μπορούν να ελαχιστοποιήσουν τα συμπτώματα, τα οποία ταλαιπωρούν τα παιδιά με δυσλεξία και τα εμποδίζουν να λειτουργήσουν επάξια στη μαθησιακή διαδικασία.**

Στόχος του σημερινού σεμιναρίου είναι η **ευαισθητοποίηση** στα προβλήματα, που αντιμετωπίζει ένα παιδί με Δυσλεξία στο σχολικό του περιβάλλον. Πρώτα από όλα θα δοθούν **ορισμοί** για τις μαθησιακές δυσκολίες, για τις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και για τη δυσλεξία. Θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις **ενδείξεις** της ειδικής μαθησιακής δυσκολίας/δυσλεξίας στο **νηπιαγωγείο**, στο **δημοτικό** και στο **γυμνάσιο** και στη διαδικασία της **αξιολόγησης/διάγνωσης**. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στην **εξέλιξη** και στα **προβλήματα συμπεριφοράς** ενός παιδιού με δυσλεξία. Τέλος θα δοθεί έμφαση στην **αντιμετώπιση της δυσλεξίας** και στις **οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς**, καθώς και στις **συμβουλές για τους γονείς**.

Ορισμοί

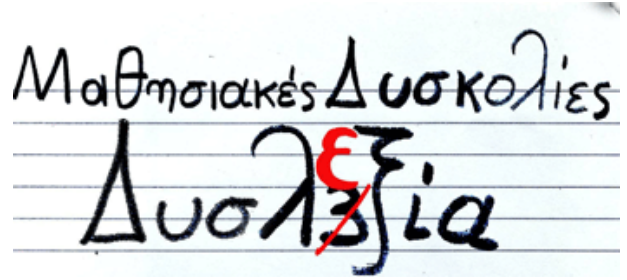
Η σχολική κοινότητα έχει συνδεθεί με τις μαθησιακές δυσκολίες, καθώς είναι ο χώρος, όπου εκδηλώνονται (Τζουριάδου, Μπάρμπας & Κασσώτη, χ.χ.). Σύμφωνα με το **Εθνικό Συμβούλιο των μαθησιακών δυσκολιών** (National Joint Committee of Learning Disabilities) είναι μία «ανομοιογενής ομάδα διαταραχών, οι οποίες εκδηλώνονται με σημαντικές δυσκολίες στην πρόσκτηση και χρήση ικανοτήτων ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής, συλλογισμού ή μαθηματικής ικανότητας. Οι διαταραχές αυτές είναι εγγενείς στο άτομο, αποδίδονται σε δυσλειτουργία του κεντρικού νευρικού συστήματος και μπορεί να υπάρχουν σε όλη τη διάρκεια της ζωής. Προβλήματα σε συμπεριφορές αυτο-ελέγχου, κοινωνικής αντίληψης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης μπορεί να συνυπάρχουν με τις Μαθησιακές Δυσκολίες, αλλά δε συνιστούν από μόνα τους τέτοιες. Αν και οι Μαθησιακές Δυσκολίες μπορεί να εμφανίζονται με άλλες καταστάσεις μειονεξίας (π.χ. αισθητηριακή βλάβη, νοητική καθυστέρηση, συναισθηματική διαταραχή) ή με εξωτερικές επιδράσεις, όπως οι πολιτισμικές διαφορές ή η ανεπαρκής/ακατάλληλη διδασκαλία, δεν είναι το άμεσο αποτέλεσμα αυτών των καταστάσεων ή επιδράσεων» (Παντελιάδου & Μπότσας, 2007).

Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες

Οι Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες είναι ένα τεράστιο θέμα. Οι θεωρητικές θέσεις και τα ερευνητικά δεδομένα δημιουργούν μία σύγχυση λόγω τις πολυπλοκότητάς τους (Καουκούλα, 2010). Αρχικά, κρίνεται απαραίτητο να τονιστεί ότι παρουσιάζουν δυσκολίες **στην ανάγνωση, στην ορθογραφία, στη γραφή και στην αριθμητική**. Οι κατηγορίες, στις οποίες διακρίνονται, είναι **Δυσλεξία, Δυσαναγνωσία, Δυσορθογραφία και Δυσαριθμησία**. Η ηλικία και το νοητικό επίπεδο του παιδιού έχει αποδειχθεί ότι δε σχετίζονται με αυτές τις δυσκολίες (Τρίγκα-Μερτίκα, 2010).



Η **Δυσλεξία** αποτελεί την πιο συνηθισμένη μορφή μαθησιακών δυσκολιών και σχετίζεται με τη δυσκολία στην επεξεργασία του γραπτού λόγου και στην ανάγνωση. Σύμφωνα με την **Αμερικανική Εταιρεία Δυσλεξίας Orton Society** (1994) «η Δυσλεξία είναι μία δυσλειτουργία, που έχει νευρολογική και συχνά κληρονομική βάση και η οποία συνδέεται με την κατάκτηση και την επεξεργασία της γλώσσας. Διαφέροντας ως προς το βαθμό σοβαρότητας εκδηλώνεται ως δυσκολία στην πρόσληψη και έκφραση της γλώσσας στην ανάγνωση, στη γραφή, στην ορθογραφία και μερικές φορές στην αριθμητική» (Orton Dyslexia Society, 1994). Ακολούθως η **Μαυρομάτη** (1995) υποστήριξε ότι είναι μια δυσκολία στην επεξεργασία του γραπτού λόγου και στην ανάγνωση, δυσανάλογη προς το νοητικό επίπεδο και την ηλικία, καθώς και επίμονη αδυναμία στην εκμάθηση της ορθογραφίας.



Η **Δυσαναγνωσία** είναι η αναγνωστική ανεπάρκεια, που παρουσιάζει ένας μαθητής. Σύμφωνα με τη Φρανσίς (2003) η επίδοση στην ανάγνωση είναι πολύ χαμηλή με αλλοιώσεις και λάθη στην κατανόηση (Τρίγκα-Μερτίκα, 2010). Τα παιδιά, που έχουν δυσκολίες στην ανάγνωση, δυσκολεύονται στο στάδιο της αποκωδικοποίησης (Τζουριάδου, 2008; Τρίγκα-Μερτίκα, 2010) και δεν μπορούν να διαφοροποιήσουν, να ερμηνεύσουν, να ανακαλέσουν και να μετασχηματίσουν τα σύμβολα (Τούντα, 2000).

Η **Δυσορθογραφία** σχετίζεται με τη δυσκολία γραφής της λέξης, της πρότασης και της παραγράφου (Τρίγκα-Μερτίκα, 2010). Οι δυσκολίες εδώ μπορούν να εκφραστούν με σύγχυση γραμμάτων, αντιμεταθέσεων, παρατονισμού, παράλειψη γραμμάτων (Τζουριάδου, 2008; Τρίγκα-Μερτίκα, 2010).

Τέλος στη **Δυσαριθμησία** η μαθηματική ικανότητα είναι σημαντικά χαμηλότερη από την αναμενόμενη. Κύριο γνώρισμα των παιδιών είναι η δυσκολία στην ανάπτυξη αριθμητικής σκέψης με συνέπεια το λανθασμένο υπολογισμό αριθμητικών πράξεων (Τρίγκα-Μερτίκα, 2010).

Ενδείξεις ειδικής μαθησιακής δυσκολίας/δυσλεξίας στο νηπιαγωγείο, στο δημοτικό και στο γυμνάσιο

Τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν ένα διαφοροποιημένο μοντέλο και η έγκαιρη διάγνωση μπορεί να βοηθήσει σημαντικά την εκπαιδευτική εξέλιξη του παιδιού (Τρίγκα-Μερτίκα, 2010).

Ενδείξεις ειδικής μαθησιακής δυσκολίας/δυσλεξίας στο **νηπιαγωγείο**:

- Δυσκολία στις ασκήσεις λεπτής κινητικότητας
- Καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου
- Δυσκολία προσανατολισμού στο χώρο: σύγχυση δεξί-αριστερό
- Δυσκολία προσανατολισμού στο χρόνο: σύγχυση χθες-σήμερα-αύριο
- Δυσκολία στην αποστήθιση πληροφοριών

dyslexia_booklet.pdf

Ενδείξεις ειδικής μαθησιακής δυσκολίας/δυσλεξίας στο **δημοτικό**:

- Το παιδί διαβάζει συλλαβιστά
- «Μαντεύει» αφού διαβάσει ένα μέρος της λέξης
- Αλλάζει τη σειρά των γραμμάτων
- Δυσκολεύεται στην ανάγνωση των γραμμάτων, που μοιάζουν οπτικά
- Παραλείπει γράμματα, συλλαβές ή λέξεις
- Προσθέτει γράμματα, συλλαβές ή λέξεις
- Δυσκολεύεται στην ανάγνωση «δύσκολων» λέξεων
- Κάνει επαναλήψεις λέξεων
- Παρουσιάζει δυσκολίες στην κατανόηση κειμένου
- Στη γραφή συγχύζει τα ακουστικά όμοια φωνήματα

- Παραλείπει γράμματα
- Προσθέτει γράμματα
- Κάνει λάθος στη σωστή σειρά γραφής μιας λέξης
- Χωρίζει ή ενώνει λέξεις

dyslexia_booklet.pdf

Ενδείξεις ειδικής μαθησιακής δυσκολίας/δυσλεξίας στο **γυμνάσιο**:

- Παρουσιάζει προβλήματα στην ανάγνωση και στην ορθογραφία
- Γράφει δυσανάγνωστα γράμματα
- Δυσκολεύεται να αντιγράψει, κυρίως από τον πίνακα
- Δυσκολεύεται στη σύνταξη και στη περίληψη ενός κειμένου
- Έχει περισσότερη δυσκολία στα γλωσσικά μαθήματα παρά στα μη γλωσσικά
- Χρειάζεται περισσότερο χρόνο
- Παρουσιάζει δυσκολία προσαρμογής τόσο στο χρόνο όσο και στο χώρο
- Δυσκολεύεται με τις αριθμητικές πράξεις, καθώς μπερδεύει όρους, όπως «άθροισμα», «γινόμενο», «διαφορά»
- Δυσκολεύεται στις νοερές πράξεις
- Έχει χαμηλή αυτοπεποίθηση



dyslexia_booklet.pdf

Αξιολόγηση

- ✓ Ιατροπαιδαγωγική υπηρεσία (ΚΕΔΔΥ)
- ✓ Διεπιστημονική ομάδα: **Παιδοψυχίατρος ή Παιδίατρος, Ψυχολόγος, Ειδικός παιδαγωγός και Κοινωνικός λειτουργός.**
- ✓ Ο καθένας από αυτούς τους ειδικούς εξετάζει χωριστά το παιδί και συντάσσει σχετική **έκθεση** (Καυκούλα, 2010)
- ✓ Νοομετρικός έλεγχος του παιδιού
- ✓ Εξέταση της συναισθηματικής κατάστασης και του οικογενειακού περιβάλλοντος του παιδιού (Κολιάδης & Πολυχρονόπουλου, 1991)
- ✓ Η αξιολόγηση στοχεύει στην **παρατήρηση** των ικανοτήτων του παιδιού, κυρίως αυτών, που συνδυάζονται με την απόκτηση της ικανότητας της **Ανάγνωσης** και της **Ορθογραφίας**

Πρώιμη ανίχνευση στο Νηπιαγωγείο

- Στον **προφορικό λόγο** το παιδί παρουσιάζει αργή εξέλιξη
- Οι προφορικές του εκφράσεις είναι ανώριμες συντακτικά και γραμματικά
- Δεν μπορεί να διηγηθεί μία ιστοριούλα
- Δυσκολεύεται να συσχετίσει αντικείμενα και χρώματα
- Σχετικά με τη **γραφή/ζωγραφική** το παιδί χρησιμοποιεί και τα δύο χέρια
- Δεν μπορεί να μάθει ποια είναι η αρχή του χαρτιού ή της σελίδας
- Δυσκολεύεται να ζωγραφίσει σχήματα και να γράψει το όνομά του
- Στην **ανάγνωση** δεν μπορεί να κατανοήσει ότι διαβάζουμε από αριστερά προς τα δεξιά
- Δεν είναι σε θέση να καταλάβει τα παιχνίδια με λέξεις
- Δυσκολεύεται στην κατανόηση των **χωροχρονικών εννοιών**, π.χ. δεξιά-αριστερά
- Χάνεται συχνά και δεν αναγνωρίζει την τάξη ή τη θέση του

- Τα **προβλήματα προσανατολισμού** δυσκολεύουν το παιδί ακόμη και στην κατανόηση εννοιών, όπως πάνω/κάτω, ψηλά/χαμηλά
- Το παιδί νιώθει αβεβαιότητα σχετικά με την επίγνωση του χρόνου, π.χ. αν είναι πρωί ή μεσημέρι και εκφράζει συνεχώς απορίες του τύπου, πότε θα γίνει διάλλειμα
- Τέλος το παιδί μπορεί να ξεχνά τις οδηγίες, που δίνει η δασκάλα και να δυσκολεύεται να μάθει τις ημέρες της εβδομάδας, τις εποχές. Χαρακτηριστικά προβλήματα που οφείλονται, που μπορεί να οφείλονται στη δυσλειτουργία της βραχυπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης μνήμης

Τρίγκα - Μερτίκα, 2010

Εξέλιξη παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες

Τα δεδομένα για την εξέλιξη των μαθησιακών δυσκολιών στην ενήλικη ζωή δεν είναι τόσο διαδεδομένα. Σχετικά, όμως, με τη συναισθηματική ισορροπία μία μεγάλη εξακολουθητική έρευνα έδειξε **αισιόδοξα αποτελέσματα**. Ειδικότερα, η έρευνα έδειξε ότι μεγάλο ποσοστό συμμετεχόντων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί **πετυχημένο** και σε ακαδημαϊκό αλλά και σε επαγγελματικό επίπεδο. Επίσης τα αποτελέσματα έδειξαν ότι προσαρμόζονται κατάλληλα τόσο σε οικογενειακές όσο και σε διαπροσωπικές σχέσεις. Από την άλλη μεριά, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει μειωμένη ικανότητα στις ματαιώσεις (Τρίγκα-Μερτίκα,2010).

Προβλήματα συμπεριφοράς

Οι μαθησιακές δυσκολίες δημιουργούν εκτός από δυσκολίες στη διαδικασία της μάθησης και πολλά άλλα δευτερογενή προβλήματα. Η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η απογοήτευση, οι ενοχές, η θλίψη και το αόριστο αίσθημα θυμού είναι μερικά από αυτά. Κρίνεται, λοιπόν, απαραίτητη η ψυχολογική υποστήριξη του παιδιού και η συμβουλευτική γονέων με στόχο την αποδοχή των δυσκολιών (Τρίγκα-Μερτίκα, 2010).

Αντιμετώπιση/Στρατηγικές Στήριξης

- Πολυαισθητηριακή διδασκαλία
- Φωνολογική ενημερότητα
- Εικονογραφική μέθοδος
- Γραφική παράσταση
- Εικόνες
- Φωτογραφίες
- Πίνακες
- Δημιουργία καρτελών
- Χρήση σελιδοδείκτη
- Τρόποι μάθησης
- Χρήση τεχνολογίας



Εκπαιδευτικοί

- Συμπάθεια, ενδιαφέρον, κατανόηση
- Να μη χαρακτηρίζουμε το δυσλεκτικό μαθητή τεμπέλη ή αδιάφορο
- Χρειάζεται να κατανοούμε τις δυσκολίες των μαθητών
- Είναι ωφέλιμο να κάθονται σε μπροστινά θρανία και κοντά μας
- Η συνεργασία μας με τους γονείς είναι απαραίτητη και βοηθητική
- Χρειάζεται να ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εκφράζουν τις όποιες απορίες μπορεί να έχουν
- Είναι απαραίτητο να τους δίνουμε το χρόνο, που χρειάζονται, για να σκεφτούν και να απαντήσουν
- Επαινούμε τα παιδιά γι' αυτά που πετυχαίνουν
- Τους δίνουμε σημειώσεις γραμμένες στον υπολογιστή ή έστω να είναι καλογραμμένες και ευανάγνωστες
- Σαφής διατύπωση στοχοθεσίας του μαθήματος
- Πολυαισθητηριακή και δομημένη διδασκαλία με βήματα και αργό ρυθμό

Γεοδωρόπουλος, 2013

Γονείς

- Αποδεχτείτε τις δυσκολίες του παιδιού
- Εστιάστε στα θετικά σημεία και στην πρόοδο του παιδιού
- Μην ασχολείστε με τις αποτυχίες του παιδιού
- Προβάλλετε ρεαλιστικές απαιτήσεις, οι οποίες βοηθούν στην ανάπτυξη του παιδιού
- Δε χρειάζεται να υπερπροστατεύετε το παιδί
- Συνεργαστείτε με τον εκπαιδευτικό



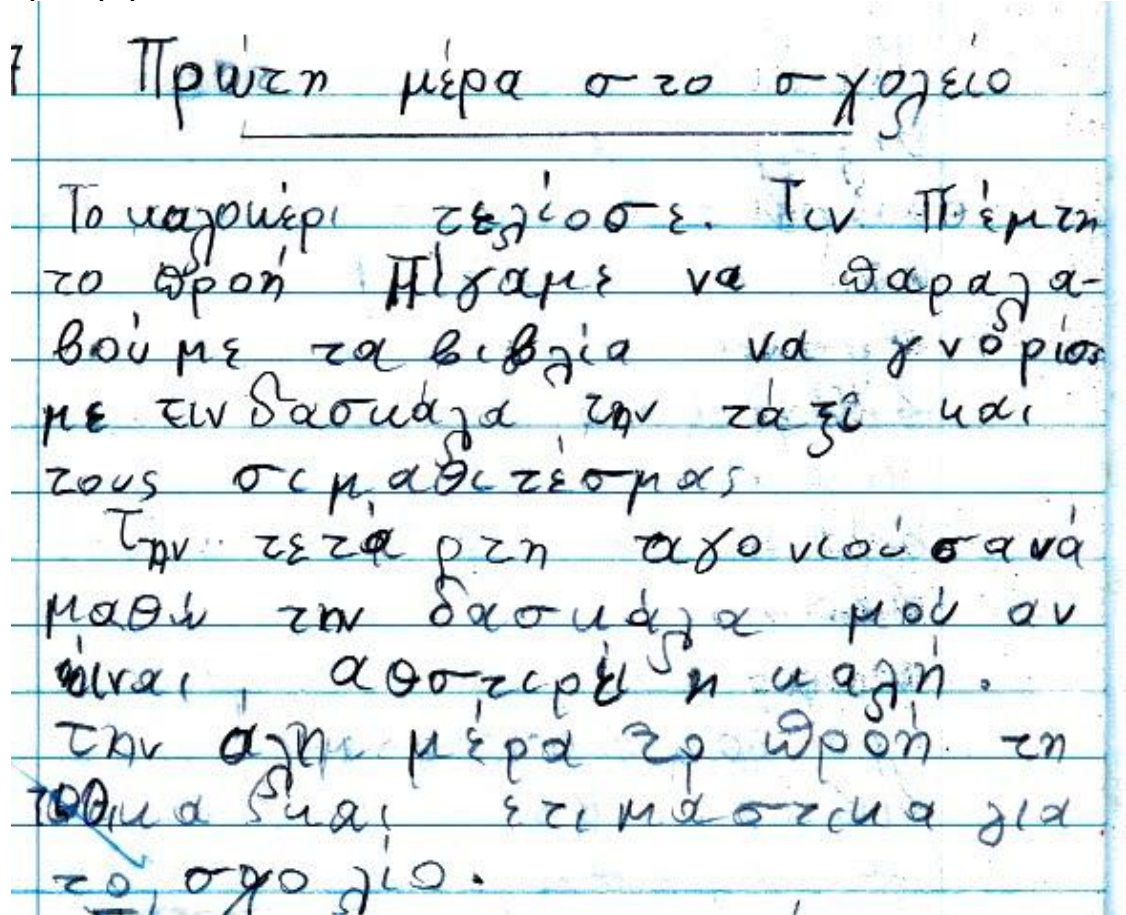
Παντελιάδου & Μπότσας, 2007

Άρθρα – Χρήσιμοι Σύνδεσμοι

- Αναστασίου, Δ. (1998). *Δυσλεξία θεωρία και έρευνα, όψεις πρακτικής*. Τόμος 1. Αθήνα: Άτραπος.
- Θεοδωρόπουλος, Π. Λ. (χ.χ.). *Παιδαγωγική αντιμετώπιση δυσλεξικών μαθητών*. Ανακτήθηκε 6 Ιουνίου 2015 από <http://www.inarcadia.gr/news/arhra/ekpaid/theodor-dyslexia.pdf>.
- Καυκούλα, Ε. (2010). Ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9.
- Μαυρομάτη, Δ. (2004). *Δυσλεξία. Φύση του προβλήματος και αντιμετώπιση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπότσας, Γ. και Παντελιάδου, Σ. (2007). Ορισμός και Περιεχόμενο των Μαθησιακών Δυσκολιών, στο Σ. Παντελιάδου και Γ. Μπότσας (επιμ.)
- Παντελιάδου Σ. & Μπότσας Γ. (2007). *Μαθησιακές Δυσκολίες: Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά*. Βόλος: Γράφημα
- Τζουριάδου, Μ., Μπάρμπας, Γ. & Κασσώτη, Ο. (χ.χ.). *Μαθησιακές δυσκολίες. Γνωστικές προσεγγίσεις*. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου 2015 από <http://www.kairosnet.gr/joomla/docs/mathisiakes-tzouriadou-barbas.pdf>
- Τούντα, Π. (2000). *Μαθησιακές δυσκολίες. Θέματα Ειδικής Αγωγής, 8*. Αθήνα: Π.Ε.Σ.Ε.Α.
- Τρίγκα – Μερτίκα, Ε. Δ. (2010). *Μαθησιακές δυσκολίες. γενικές και ειδικές μαθησιακές δυσκολίες – δυσλεξία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Φλωράτου, Μ.-Μ. (2009). *Μαθησιακές δυσκολίες κα όχι τεμπελιά. Διδακτικά προγράμματα για την αντιμετώπιση προβλημάτων στο σχολείο και στο σπίτι*. Αθήνα: Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ
- Ιστοσελίδες
dyslexia_booklet.pdf
dyslexiaathome.blogspot.gr

Case studies-Μελέτες περιπτώσεων

Πρακτική Άσκηση 1



Το παραπάνω απόσπασμα είναι ένα δείγμα γραφής παιδιού με δυσλεξία, Ε' τάξης δημοτικού.

- 1) Μπορείτε να χωριστείτε σε ομάδες λίγων ατόμων και, αφού συνεργαστείτε και ανταλλάξετε απόψεις, μπορείτε να τονίσετε τα βασικά στοιχεία, που δείχνουν ότι το παραπάνω κείμενο γράφτηκε από ένα παιδί με δυσλεξία.
- 2) Αφού σημειώσετε τα βασικά στοιχεία, που δείχνουν ότι το κείμενο γράφτηκε από ένα παιδί με δυσλεξία, να προτείνετε ένα πρόγραμμα εξατομικευμένης παρέμβασης.

Πρακτική άσκηση 2

Ο Κ. είναι μαθητής της Γ' Δημοτικού. Η δασκάλα του πολύ νωρίς διαπιστώνει ότι δυσκολεύεται να διαβάσει και να κατανοήσει ένα κείμενο. Στην ορθογραφία κάνει πολλά λάθη και τα γράμματά του είναι δυσανάγνωστα. Η δασκάλα αποφασίζει να ρωτήσει τη δασκάλα, που είχε αναλάβει τον Κ. τις προηγούμενες χρονιές. Επιβεβαιώνει κι εκείνη τις δυσκολίες του παιδιού, τονίζοντας όμως τα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι γονείς μεταξύ τους. Τελικά ο Κ. με τη σύμφωνη γνώμη των γονιών και μετά την τριετή έκθεσή του στη καθημερινή σχολική αποτυχία έχει αξιολόγηση, που διαπιστώνει «μαθησιακές δυσκολίες-δυσλεξία...»

Το παραπάνω παράδειγμα αποτελεί ένα γεγονός πολύ γνωστό στον εκπαιδευτικό χώρο καθώς είναι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί ένα σχολικό πλαίσιο.

- 1) Μπορείτε να χωριστείτε σε ομάδες λίγων ατόμων και, αφού συνεργαστείτε και ανταλλάξετε απόψεις, να προτείνετε τρόπους, με τους οποίους ένας μαθητής θα μπορέσει να υποστηριχθεί εντός σχολικού πλαισίου.
- 2) Αφού σημειώσετε τους τρόπους και τις προτάσεις σας, να προτείνετε ένα πρόγραμμα εξατομικευμένης παρέμβασης.